Advokaten Agneta

Agneta Gustafsson är advokat vid Advokatbyrån Nywa. I Bil & Bostad förklarar hon varannan vecka juridiska ord och begrepp samt svarar på läsarnas frågor om juridik, främst om avtalsrätt och bostadsköp.

Om den nya visselblåsarlagen

Hej Agneta!
Jag har sett på nyheterna att det snart ska komma en ny lag som kallas Visselblåsarlagen. Vad innebär lagen? Vad kan jag göra om jag som anställd vet om fruktansvärda missförhållanden på min arbetsplats?

Med vänlig hälsning
Elena

Hej,
Vilken spännande och högaktuell fråga du ställer. Precis som du skriver har regeringen lagt en proposition om förstärkt skydd för visselblåsare som föreslås träda i kraft den 17 december 2021. Den allmänt kallade *Visselblåsarlagen* bygger på ett direktiv från EU som ställer krav på medlemsstaterna att göra det enklare för arbetstagare att rapportera om missförhållanden på arbetsplatser.

Möjligheten att ”visselblåsa”, eller rapportera om missförhållanden på arbetsplatsen, är inte någonting nytt i svensk rätt. Arbetstagare som slår larm om *allvarliga missförhållanden* har sedan tidigare även idag skydd från repressalier från sin arbetsgivare.

Vidare har den som är anställd i *offentlig verksamhet* en grundlagsskyddad rätt att rapportera om missförhållanden genom det så kallade *meddelarskyddet*, vilket jag tidigare skrivit om i en krönika som du hittar på nywa.nu/bil-bostad-omjuridiska- begrepp-pa-bokstaven-m/ och www.bilochbostad.se.

Den nya Visselblåsarlagen ska göra det enklare för arbetstagare att rapportera om missförhållanden på arbetsplatser, genom att det införs en reglerad ordning för hur rapporter om missförhållanden ska hanteras. Vissa arbetsplatser har redan tydliga riktlinjer, men inte alla. Den nya Visselblåsarlagen innebär att särskilda kanaler för rapporteringen införs samt att visselblåsarens identitet ska omfattas av sekretess. Dessutom ska skyddet inte bara gälla arbetstagare utan även praktikanter, arbetssökande, personer i ett företags ledning med flera.

Enligt förslaget ska det finnas både en intern och en extern rapporteringskanal, det vill säga du som visselblåsare kan då själv välja hur du vill rapportera om missförhållandena. Genom den *interna kanalen* får visselblåsaren möjlighet att larma om missförhållanden skriftligen, muntligen eller vid fysiskt möte internt inom verksamheten. Därefter ska rapporteringskanalen följa upp rapporten, ha kontakt med visselblåsaren och lämna återkoppling och uppföljning. Den *externa kanalen* innebär i stället att en arbetstagare kan larma om missförhållande till en *statlig myndighet* som är utsedd av regeringen. Den externa kanalen har samma krav på återkoppling och uppföljning som den interna rapporteringskanalen.

En annan förändring som kommer med den nya Visselblåsarlagen är vilka typer av missförhållanden som kan rapporteras. Den nuvarande lagen omfattar ett krav på att missförhållandet i arbetsgivarens verksamhet ska vara *allvarligt*. Allvarlighetskravet innebär i stort sett att missförhållandet ska vara ett *brott med fängelse* i straffskalan eller därmed jämförbara förhållanden.

I förslaget till Visselblåsarlagen utökas detta till att även förhållanden där det är av *allmänt intresse* att missförhållandet uppdagas ska kunna rapporteras. Detta kan till exempel vara att skattemedel används på ett otillbörligt sätt eller att en farlig produkt finns på marknaden. Det är som huvudregel dock först efter rapportering gjorts externt och inga skäliga åtgärder vidtagits som du kan larma via media. Alla regler har, som bekant, undantag. Ett undantag är om det finns skälig anledning att anta att rapportering externt skulle leda till att missförhållandet sannolikt inte avhjälps på ett önskvärt sätt eller leda till en risk för repressalier. Ett annat undantag är om det finns en uppenbar eller överhängande fara för liv, hälsa, säkerhet eller risk för betydande skada i miljön.

Du får inte bryta mot så kallad kvalificerad tystnadsplikt som enligt offentlighet- och sekretesslagen inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. Du får heller inte bryta mot tystnadsplikt enligt lagen om försvarsuppfinningar eller lämna ut handlingar som innehåller sekretessbelagda uppgifter. För att omfattas av skyddet krävs att du som visselblåsare har skälig anledningen att anta att den information som rapporterades var sann. Person som avsiktligt och medvetet rapporterar felaktig eller vilseledande information omfattas inte av skyddet och kan i sådant fall dömas för att ha brutit mot någon regel.

Att visselblåsa kan medföra förbättringar. Uppmärksammade missförhållanden inom äldreomsorgen år 1997 resulterade i bestämmelsen Lex Sarah. Lex Sarah innebär en skyldighet för den som utför uppgifter inom till exempel socialtjänsten eller verksamhet med insatser för barn och unga att rapportera missförhållanden eller påtagliga risker för missförhållanden.

Det som beskrivits ovan kan väcka osäkerhet om det är säkert för dig att visselblåsa. Visselblåsarlagen ger dig inte rätt att begå brott eller att uppsåtligen bryta en sekretess som skyddas av lag. Det kan därför vara klokt att rådfråga en advokat, som har reglerad tystnadsplikt, innan du lämnar information eller utlämnar handlingar.

Ytterligare information om förslaget till den nya Visselblåsarlagen finns till exempel på www.regeringen.se.

Jag avslutar med ett citat av den amerikanske författaren Mark Twain (1835-1910). ”*Gör alltid det rätta! Det gläder somliga människor och förvånar resten.*”

AGNETA GUSTAFSSON
Advokat,
Advokatbyrån Nywa

Har du en fråga? Skriv till Agneta!
Om du har funderingar kring bostadsköp, bilköp, juridik eller avtal, skicka din fråga till Agneta på e-postadressen advokaten@nywa.nu.

Vänligen notera att alla upplysningar enbart är informativa och inte utgör legal rådgivning. Rättslig rådgivning kan endast lämnas av advokat eller jurist som erhållit handlingar och fullständig information om omständigheterna i det enskilda fallet.

Bilar från A till Ö

Varför heter bilarna som de gör? Umeås största bil- och språknörd, Fredrik Andersson, söker svar på denna och andra frågor i en faktafylld artikelserie om gamla och nya bilar.

Dellow-bilarna deltog ofta i terränglopp, så kallade trials-tävlingar, och används fortfarande av entusiaster i detta syfte. På bilderna en Dellow Mark 1 från 1949.

Dellow passade för provkörning

Herrarna Delingpole och Lowe var inga olycksfödda gubbar. Visserligen verkar livet ha varit en ständig prövning för dem, men roligt hade de säkert när de testkörde de bilar som bar delar av deras namn.

Det kan finnas många anledningar till att man väljer att inte skaffa bil. För 110 år sedan var troligen det vanligaste skälet att folk helt enkelt inte hade råd. Men även bland dem som skulle kunna köpa automobil fanns förstås fördomar om denna förhållandevis nya företeelse. Tveksamheten kunde exempelvis handla om de självgående vagnarnas driftsäkerhet.

Biltillverkare försökte därför motbevisa antagandet att alla automobilförare förr eller senare skulle behöva bogsering av det fallerande fordonet. Tillverkarnas pr-kampanjer kunde handla om att någon skulle köra en imponerande lång sträcka med bilen – till exempel från kust till kust i USA – vilket märkenas marknadsförare såg till att lokaltidningar längs vägen vederbörligen rapporterade om. Men det kunde också vara tävlingar som gick ut på att köra snabbast uppför ett berg eller fortast på en bana på riktigt dåliga vägar – eller kanske till och med i terräng. Sådana tävlingar kallades med ett engelskt ord *trials*, vilket betyder bland annat ”prövningar”.

Testbilstillverkning
I takt med att konsumenterna fick mer tilltro till de nya fordonens förmåga blev dessa tävlingar i visst avseende mindre relevanta, men många tyckte förstås fortfarande att det var roligt att delta i dem – eller vara åskådare. På 1940-talet skapades det brittiska bilmärket Dellow, som skulle komma att tillverka just bilar för deltagande i *trials*.

> ... när Dellow 1947 prövade lyckan som biltillverkare var det Lowes prövningsbil, en modifierad Austin Seven, som den första bilen baserades på.

Dellow kan vara ett efternamn. När det gäller bilmärket kommer namnet dock inte från ett efternamn – utan från två. År 1946 startade trial-tokarna Kenneth Court Delingpole (1906–1983) och Ron Lowe ett motortrimningsföretag tillsammans. Företagsnamnet, *Dellow*, är bildat av de första tre bokstäverna i respektive efternamn. Men varifrån kommer de två trimmarnas efternamn? Ursprunget till namnet *Delingpole* är oklart. Eller som den konservative brittiske politikskribenten James Delingpole formulerar det: ”Det vete fåglarna var namnet Delingpole kommer ifrån.” Eftersom James Delingpole skulle vilja vara av adlig börd fantiserar han om bland annat att *Delingpole* skulle kunna vara en förvanskning av *De La Pole*, ett namn som bars av bland andra adelsslägter i östra England samt av en prins från Wales. Men han konstaterar också att hans namn mest troligt bara är en felskrivning av ”något tråkigt namn som Dillyfield” (citaten (min översättning) kommer från Delingpoles bok *Welcome to Obamaland*).

Hög eller låg
När det gäller namnet Lowe finns det många tänkbara ursprung. Det kan komma från det fornengelska ordet *hlaw*, som ska ha betytt bland annat ”gravhög” eller ”liten kulle”. Namnet skulle då avse personer som bodde på eller vid en sådan kulle. Namnet skulle också kunna vara ironiskt, antingen genom att det fornnordiska ordet betydde ”låg” och användes om långa personer, eller genom att det franska betydde ”varg” och gavs till vänliga och försynta personer. Någon ironi tycks det dock inte ha varit frågan om i de fall då namnet betydde ”lejon” och kom från tyskans *Löwe* eller från vissa slaviska språks ord *lev*.

När Kenneth Delingpole tävlade i *trials* körde han helst det brittiska märket HRG – som Dellow dessutom var återförsäljare för. Men när Dellow 1947 prövade lyckan som biltillverkare var det Lowes prövningsbil, en modifierad Austin Seven, som den första bilen baserades på. Därefter kom fler Dellow-modeller.

Det mesta av tillverkningen skedde i byn Alvechurch, strax söder om Birmingham. Där drev Delingpole sedan tidigare skruv- och mutterfabriken Delson och det var i dess lokaler som Dellow byggde sina bilar. Dellow var förresten inte det första försöket att bygga bilar i Alvechurch. Tre decennier tidigare tillverkades där bilmärkena A.L.C. och Alvechurch, vilket denna spalt rapporterade om för några år sedan.

År 1956 sålde Dellow-delägarna sitt företag och tillverkningen flyttades till Oldbury, norr om Birmingham. De nya Dellow-bilarna uppskattades dock inte av kunderna och i slutet av 1950-talet var det slut på Dellows prövotid efter att knappt 300 testbilar tillverkats.

FREDRIK ANDERSSON
Bil- och språkfantast